

Orijinal Kaynak: Putnam, Hilary. (2002). “The Nature of Mental States” in *Philosophy of Mind: Classical and Contemporary Readings*, Ed. David J. Chalmers, New York, Oxford: Oxford University Press, 73-79. Originally published as “Psychological Predicates,” in (W. H. Capitan & D. D. Merrill, eds.) *Art, Mind, and Religion* (1973), pp. 37-48. Reprinted with permission of University of Pittsburgh Press.

Atıf Şekli: Putnam, Hilary. (2022, Nisan 16). “Zihinsel Durumların Doğası” Çev. Feyza Başak, *Sosyal Bilimler*. sosyalbilimler.org/putnam-zihinsel-durumların-dogasi

Zihinsel Durumların Doğası

Hilary Putnam

Türkçesi: Feyza Başak

Zihin felsefecilerinin üç soruyla tarif edilebilecek oldukça sıradan kaygıları vardır: (1) Başka insanların da acı çektiğini nasıl biliriz? (2) *Acı*, beyinle ilgili bir durum mudur? (3) Acı kavramının çözümlenmesi nedir? Ben bu akademik bildiride soru (1) ve (3)’ü tartışmak istemiyorum ancak soru (2) ile alakalı söyleyeceğim bazı şeyler var.¹

Özdeşlik Soruları

“Acı beyinsel bir durum mudur?” (Ya da *t* zamanda acı çekme niteliği [*property*] beyinsel bir durum mudur?)² Bu soruya “analitik felsefenin” gelişmesi zamanında ortaya çıkan ve kavramsal karışıklıkları bitirmekten çok uzakta olmakla beraber, kendileri kavramsal karışıklıklara yol açan bazı özel kurallar hakkında bir şey söylemeden akli başında bir yanıt vermek imkânsızdır. Birçok analitik filozofun uygulamalarında aşikâr olmaksızın üstü örtülü olan bu kurallar şunlardır; (1) “*A* olmak *B* olmaktır” şeklindeki bir ifade ancak (örneğin acı içinde olmak belirli bir beyinsel durum içinde olmaktır) *A* ve *B*’nin anlamlarından bir şekilde sonuç çıkarıyorsa doğru olabilir ve (2) “*A* olmak *B* olmaktır” şeklindeki bir ifade felsefi olarak bilgilendirici olabilir ancak bir şekilde indirgeyici olması gerekir (mesela “acı çekmek çok hoş olmayan bir duygu içerisinde olmaktır” demek felsefi olarak bilgilendirici değildir; “acı çekmek belirli bir davranışsal eğilimdir [*behavior*

¹ Bunları ve bunlarla ilişkili konuları tartıştığım iki makale için bkz. “Minds and machines,” in *Dimensions of Mind*, ed. Sidney Hook, New York, 1960, pp. 148-79; “Brains and behavior,” in *Analytical Philosophy, Second Series*, ed. Ronald Butler, Oxford, 1965, pp. 1-20; ve “The Mental Life of Some Machines,” in *Intentionality, Minds, and Perception*, ed. Héctor-Neri Castañeda, Detroit, 1967, pp. 177-200.

² Bu akademik bildiride *acılar* ve *acı durumları* arasındaki itilafli sorulardan uzak durmak istedim. Sadece sırası gelmişken bu ikisinin özdeşliğine karşıt olan bir ortak savın —yani acı, bir kişinin kolunda olabilir ama bir durum (organizmanın durumu) bir kişinin kolunda olamaz— kolay bir şekilde aldatıcı olabileceğine dair görüşümü belirttim.

disposition]" demek, eğer doğruysa, felsefi olarak bilgilendiricidir). Eğer indirgemeci analiz programının (1930 şekliyle) hâlâ devam edebileceğine inanıyorsak, bunlar harika kurallardır, eğer inanmıyorsak o zaman bu kurallar analitik felsefeyi en azından "öyle midir?" soruları konusunda aptalca bir oyuna çevirecektir.

Bu akademik bildiride 'nitelik' [*property*] terimini, acı çekmek, belirli bir beyinsel durum içerisinde olmak, belirli bir davranışsal eğilime sahip olmak ve ayrıca sıcaklık gibi, başka bir deyişle birçok yerde yüklem ve faktörler ile doğal bir şekilde temsil edilen ölçüler için kullanacağım. 'Kavram' [*concept*] terimini ise ifadelerin eş anlam sınıflarıyla özdeşleşebilen [*identified*] şeyler için kullanacağım. Böylelikle, *sıcaklık* kavramı (öyle savunuyorum ki) 'sıcaklık' kelimesinin eş anlam sınıfıyla özdeşleşebilir. (Bu da 2'nin bütün çift sınıflarıyla özdeşleşebileceğini söylemek gibidir. 2'nin bütün çiftlerin sınıfı olduğunu söyleyen ilginç ifadeden farklı bir ifadedir bu da. Kavramların eş anlam sınıfı olduğunu savunmuyorum, o her ne anlama geliyorsa artık, ancak demeye çalıştığım kavramlar konuyla ilgili söylemi resmileştirme amacıyla eş anlam sınıflarıyla özdeşleşebilir).

"*Sıcaklık* kavramı nedir?" sorusu oldukça "komik" bir sorudur. Herhangi biri bu soruyu "Sıcaklık nedir? Lütfen sorumu kavramsal olarak ele alın"a götürebilir. Öyle bir durumda (bir anlamına 'ısı' ve 'sıcaklığın' eş anlamlı olduğunu düşünün) "sıcaklık ısıdır" ve hatta "sıcaklık kavramı ısı kavramıyla aynı kavramdır".³ Veyahut herhangi birisi olayı "Gerçekten, *kavramlar* nedir ki? Mesela, 'sıcaklık kavramı' nedir"e götürebilir. Öyle bir durumda "bir cevap nedir Tanrı bilir." (Belki de cevap, kavramların eş anlam sınıflarıyla özdeşleşebileceğini söyleyen ifade olabilirdi.)

Elbette ki, "Sıcaklığın niteliği nedir?" sorusu da ayrıca "komiktir." Bunu yorumlamanın bir yolu bu soruyu sıcaklığın kavramıyla alakalı olarak ele almaktır. Ama bir fizikçi böyle yapmazdı.

P_1 niteliğinin P_2 niteliği ile özdeş olabileceğini, ancak P_1 ile P_2 uygun bir şekilde eş anlamlı iseler, söylemenin etkisi tamamen "nitelik" ve "kavram" görüşlerini tek bir görüşü düşürmektir. Kavramların (yönelimlerin [*intentions*]) nitelikler ile aynı olduğunu söyleyen görüş Carnap tarafından (örneğin, *Meaning and Necessity*'de) oldukça bariz bir şekilde savunulmuştur. Bu biraz talihsiz bir kanı gibi gözükür çünkü "sıcaklık ortalama moleküler kinetik enerjidir" cümlesi niteliklerin özdeşliği [*identity of properties*] görüşünün

³ Bu konuda Alonzo Church'ün çok bilindik görüşleri vardır. Bu görüşler (en başla öyle sanılacağı gibi) eş anlam sınıflarıyla kavramların özdeşliğiyle alakalı değildir ancak (resmî anlambilimde) Frege'nin normal ve "meyilli" anlatım ayrışımını korumanın gerekli olduğu görüşünü destekler. Yani, sıcaklık kavramının "sıcaklık" kelimesinin eş anlam sınıfı olduğunu söylesek dahi bu sebeple 'sıcaklık kavramı'nın "sıcaklık" kelimesinin eş anlam sınıfı ile eş anlamlı olduğunu sanma hatasına düşmemeliyiz. Çünkü o zaman 'sıcaklık kavramı' ve 'der Begriff der Temperatur' eş anlamlı olmazlardı ama öyleler. Onun yerine 'sıcaklık kavramı' 'sıcaklık' kelimesinin eş anlam sınıfına *atıfta bulunuyor* demeliyiz. Ama o sınıf "falanca kelimenin ait olduğu eş anlam sınıfı" olarak değil bir başka şekilde (örneğin üyelerinin falanca özellikte kullanımları olan eş anlam sınıfı) özdeşleşmelidir.

mükemmel bir örneği olarak ortaya çıkmıştır, bunun yanında “sıcaklık kavramı ortalama moleküler kinetik enerji kavramıyla aynı kavramdır” demek basbayağı yanlıştır.

Birçok filozof, “acı beyinsel bir durumdur” ifadesinin İngilizce’nin bazı kurallarını veya kaidelerini bozduğunu söyler. Ama ortaya sunulan yargılar pek de ikna edici değildir. Örneğin, *S* beyin durumunda olduğumu bilmeden acı çektiğim gerçeğini biliyor olmam, acımın *S* beyin durumu olmadığını gösterir o zaman da tam olarak aynı yargıyla fırının sıcak olduğunu ortalama moleküler kinetik enerjinin yüksek olduğunu bilmeden biliyor olmam (hatta sadece moleküllerin var olduğunu bile biliyor olmam) *sıcaklığın* ortalama moleküler kinetik enerji olmasının, fiziğe rağmen, *yanlış* olduğunu gösterir. Aslında *S* beyin durumunda olduğumu bilmeden acı çektiğimi biliyor olmam gerçeğinin peşinden gelen şey acı kavramının bir beyin durumunda olma kavramıyla aynı kavram olmamasıdır. Ama acı ya da acı çekme durumu veya biraz acı veya biraz acı çekme durumu yine de *S* beyin durumu olabilir. Sonuçta sıcaklık kavramı ortalama moleküler kinetik enerji kavramıyla aynı kavram değildir. Ama sıcaklık ortalama moleküler kinetik enerjidir.

Bazı filozoflar ‘acı beyinsel bir durumdur’ ve ‘acı durumu beyinsel bir durumdur’ cümlelerinin ikisinin de muğlak olduğunu savunmuşlardır. Cevap, bütün bu bilimsel metodolojinin (yöntem bilim) belirsizliğini göz önünde bulundurursak, elimizden geldiğince bu filozoflara ne tür değerlendirmelerin kişiyi deneysel indirgemeye yönelttiğini açıklamaktır (yani “su H₂O’dur,” “ışık elektromanyetik radyasyondur,” “sıcaklık ortalama moleküler kinetik enerjidir” demek gibi). Eğer, sebepler sunmadan, bu filozof bu örneklerin karşısında hâlâ ‘acı beyinsel bir durumdur’ (ya da belki de ‘acı durumu beyinsel bir durumdur’) kullanımı için koşut şartlar olabileceğini hayal dahi edemeyeceğini savunuyorsa kişinin onu huysuz olarak adlandırmaya hakkı vardır.

Bazı filozoflar “ P_1 , P_2 ’dir” diye bir şeyin —burada bahsedilen “-dir,” deneysel indirgemenin “-dir”idir— ancak P_1 ve P_2 nitelikleri (a) bir uzay-zaman bölgesiyle ilişkilendirildiği ve (b) bölge her iki durumda da aynı olduğu zaman doğru olabileceğini savunurlar. Böylece, “sıcaklık ortalama moleküler kinetik enerjidir” kabul edilebilir bir deneysel indirgemedir çünkü sıcaklık ve moleküler enerji aynı yer ve zaman bölgesiyle ilişkilidir. Ama “kolumun acıması beyinsel bir durum içerisinde olmaktır,” kabul edilebilir bir deneysel indirgeme değildir çünkü dahil olan uzaysal bölgeler farklıdır.

Bu sav çok da güçlü gözüküyor. Elbette ki, bir görüntünün aynanın yaklaşık bir metre *arkasında* “bulunduğunu” söyleyerek kimseyi aynadaki görüntü ışığın bir nesneden sonra aynanın yüzeyinden yansımadır demekten alı koyamayız. (Dahası, kişi her zaman kabul etmek istediği indirgemelerde —mesela sıcaklık ortalama moleküler kinetik enerjidir gibi— *bazı* ortak nitelikler bulabilir ki bunlar da kişinin kabul etmek istemediği herhangi bir özdeşliğin bir niteliği değildir. Kişinin böyle bir özdeşliğin asıl amacının bahsedilen ortak

niteliğe [*common property*] dayandığını gösteren bir savı olmadıkça bu çok da etkileyici değildir.)

Yine, diğer filozoflar iddia etmişlerdir ki, “acı durumları falanca beyinsel durumlardır” gibi ifadelerin nörofizyolojik kurallar ile birleşmesinden elde edilen öngörüler eşit bir şekilde aynı nörofizyolojik kurallarla “acı çekmek falanca beyinsel durumla ilişkilidir” gibi ifadelerin birleşmesinden de elde edilebilir. Böylece (aynen öyle!) acı, (veya acı durumları) beyinsel durumlardır demenin metodolojik bir zemini yokken, acı veya acı durumlarının (devamlı olarak) beyinsel durumlarla ilişkili olduğunu söylerken durum tam tersidir. Bu sav da ışığın sadece elektromanyetik radyasyonla ilgili olduğunu gösterirdi. Bahsedilen kuramlar gerçekten de aynı öngörülere götürse de buradaki hata bu kuramların farklı *soruları* açıp bazılarını dışarıda tuttuğu gerçeğini görmezden gelmektir. “Işık devamlı elektromanyetik radyasyon ile bağlantılıdır,” demek ışık elektromanyetik radyasyondur diyerek dışarıda tutulan, “Elektromanyetik radyasyonla aynı değilse ışık nedir o zaman?” ve “Işığı elektromanyetik radyasyonla yan yana getiren nedir?” sorularını açıkta bıraktı. Benzer şekilde acı beyinsel bir durumdur demenin amacı “Eğer beyinsel bir durumla aynı değilse acı nedir o zaman?” ve “Acıyı beyin durumuyla yan yana getiren nedir?” gibi deneysel bakımdan anlamsız olan soruları dışarıda tutmaktır. Eğer tabiri caizse bu soruların olaya yanlış bir bakış açısı sunduğunu öneren zeminler varsa o zaman o zeminler beyinsel durumları olan acıların kuramsal özdeşliği için var olan zeminlerdir.

Eğer tam tersine bütün bu savlar ikna ediciyse, o zaman acının beyinsel bir durum veya acı durumunun beyinsel bir durum olduğunu söylemek anlamlıdır (ve belki de doğrudur) sonucuna ulaşabilir miyiz?

1. “Acı beyinsel bir durumdur” demek tamamıyla anlamlıdır. (İngilizcenin “hiçbir kuralını” bozmaz ve “kullanımda bir genişleme” içermez).
2. “Acı beyinsel bir durumdur” demek anlamlı değildir. (“bir anlam değişikliği” veya “kullanımda genişleme” vb. içerir).

Benim durduğum yer *ne* (1) *ne* de (2)’dir. Bana öyle geliyor ki “anlam değişikliği” ve “kullanımda genişleme” görüşleri o kadar iyi tanımlanmamıştır kişi *ne* (1) *ne* de (2) diyebilir. Ne bir dil bilimcinin ne de sokaktaki herhangi birinin ne de bir filozofun şimdiye kadar tartıştığımız konuyla alakalı uygulanabilir bir “anlam değişikliği” görüşüne sahip olduğuna inanmak için hiçbir nedenim yoktur. Dil tarihinde anlam değişikliği görüşünün geliştirilmesi işi bundan çok daha kolay bir işti.

Ama eğer *ne* (1) *ne* de (2)’yi iddia etmezsek —başka bir deyişle “anlam değişikliği” konusunu bu durumda sahte bir konu olarak ele alırsak— o zaman birlikte başladığımız “Acı beyinsel bir durum mudur?” sorusunu nasıl tartışacağız?

Cevap, “acı” ve “A’nın” hiçbir şekilde eş anlamlı olmadığı durumlarda “acı A’dır” şeklindeki ifadelerle izin vermek ve bu şekilde deneysel ve metodolojik zeminlerde kabul edilebilir ifadelerin bulunabileceğine bakmaktır. Şimdi geçeceğimiz konu da budur.

Acı Beyinsel Bir Durum mudur?

“Anlam değişikliği” konusunu gözden çıkarmakta karar kıldığımızı göre, “Acı beyinsel bir durum mudur?” sorusunu tartışalım o zaman.

Acı kavramının nereye geldiğini değil de acının ne olduğunu, deneysel kuram inşası (veya en azından deneysel tahminler) gerektiren “-dır, -dir” açısından, tartışacağımdan dolayı deneysel bir hipotez öne sürdüğüm için özür dilemeyeceğim. Aslında benim stratejim, acının beyinsel bir durum olmadığını *a priori* zeminlerde değil bir başka hipotezin daha mantıklı olacağı zeminlerde savunmak olacaktır. Hipotezimin detaylı bir şekilde gelişmesi ve doğrulanması beyin-durum hipotezinin detaylı bir şekilde gelişmesi ve doğrulanması kadar Ütopik bir iş olacaktır. Ancak öne çıkarılan, detaylı ve bilimsel olarak “bitirilmiş” olmayan ama şema halinde olan hipotezler çoktandır felsefenin bir işlevi olagelmıştır. Kısaca, acının, beynin fiziksel-kimyasal durumu (ve hatta bütün sinir sistemi) açısından beyinsel bir durum olmadığını ama tamamıyla farklı *tür* bir durum olduğunu tartışacağım. Acı veya acı çekmek durumu, bir organizmanın bütününün işlevsel bir durumudur hipotezini öne sürüyorum.

Bunu açıklamak için bazı teknik kavramları [*notion*] tanıtmam gerekli. Daha önceki akademik bildirilerimde Turing Makinesi kavramını ve bu kavramın bir organizma modeli olarak kullanımını açıklamıştım. Olasılık Otomatı [*Probabilistic Automaton*] kavramı Turing Makinesi kavramına benzer şekilde tanımlanmıştır ancak “durumlar” arasındaki geçişlerin “belirleyici” olmaktansa birçok olasılıktan oluşmasına izin verilmiş olması istisnadır. (Elbette ki bir Turing Makinesi yalnızca Olasılık Otomatı’nın özel bir türüdür ve 0,1 olasılık geçişleri vardır). Olasılık Otomatı kavramının “duyusal girdiler” [*sensory inputs*] ve “motor çıktılar”a [*motor outputs*] izin vermek için genelleştirildiğini varsaymaktayım. Yani Makine Cetveli, mümkün olan her bir “durum” birleştirmesi ve eksiksiz “duyusal girdi” kümesi için, bir sonraki “durumun” olasılığını saptayan bir komut belirliyor (bu da Makinenin kasete yazma fikrinin yerine geçiyor). Çeşitli girdiler ve motor çıktılardan sorumlu olan duyu organlarının fiziksel kavrayışının belirlenmiş olduğunu ama “durumlar” ve “girdilerin” kendilerinin her zaman olduğu gibi dolaylı olarak, yani bir başka deyişle Makine Cetveli tarafından verilmiş olan bir küme olasılık geçişleriyle belirlendiğini varsaymaktayım.

Deneysel olarak verilen bir sistem aynı zamanda birçok farklı Olasılık Otomatının “fiziksel kavrayışı” olabileceğinden, bir sistemin *Tanımlama* [*Description*] kavramını sizlere sunuyorum. *S*’in bir sistem olduğu bir *Tanımlama* birbirine falan Makine Cetvelinde verilen geçiş olasılıkları tarafından belirlenen motor çıktılar ve duyusal girdilerle bağlı olan $S_1, S_2 \dots S_n$ gibi belirgin durumlara sahip olan *S*’in sonucunun herhangi bir ifadesidir. O zaman

Tanımlama'da bahsedilen Makine Cetveli o *Tanımlama* ile ilgili olan S 'in İşlevsel Organizasyonu olarak adlandırılacaktır, belirlenen bir zamanda S_1 durumunda olan bir S (o zamanda) o Tanımlamayla alakalı olan Toplam Durumlar [*Total States*] S 'i olarak adlandırılacaktır. Bir *Tanımlamaya* bağlı olan bir sistemin Toplam Durumunu bilmenin, duyuşal girdilerin çeşitli kombinasyonları göz önüne alındığında, bu sistemin nasıl "davranabileceği" hakkında fazlaca bir bilgiye sahip olmak demek olduğu not edilmelidir. Ama bu, örneğin beynin fiziksel-kimyasal durumunu bilmek gibi, S_1 'in fiziksel kavrayışını bilmek demek değildir. Tekrar edecek olursak S_1 *Tanımlama* tarafından yalnızca *üstü kapalı* bir şekilde belirlenmiştir yani *yalnızca* Makine Cetvelinde verilen bir takım geçiş olasılıklarıyla belirlenmiştir.

"Acı çekmek bir organizmanın işlevsel bir durumudur" hipotezi şimdi şu şekilde ayrıntılarıyla anlatılabilir:

1. Acı çekme yetisi olan bütün organizmalar Olasılık Otomatıdır.
2. Acı çekme yetisi olan her organizma en azından bir tane belirli bir tür *Tanımlamaya* sahiptir (yani acı çekme yetisine sahip olmak uygun bir çeşit İşlevsel Organizasyona sahip olmaktır).
3. Acı çekme yetisine sahip olan hiçbir organizasyon (2)'de bahsedilen ayrı ayrı *Tanımlamalara* sahip olan parçalanmış kısımlara sahip değildir.
4. (2)'de bahsedilen her türlü *Tanımlama* için duyuşal girdilerin bir alt kümesi vardır öyle ki o *Tanımlamada* bir organizma sadece ve sadece duyuşal girdilerinden bazıları o alt kümenin içindeyken acı çeker.

Kabul etmek gerekir ki bu hipotez, elbette ki beyin-durum hipotezinden daha çok olmasa da belirsizdir. Mesela kişi bir organizmanın acı çekebilme için sahip olması gereken İşlevsel Organizma hakkında ve (4)'te bahsedilen duyuşal girdilerin alt kümesini ayırt ettiren işaretler hakkında daha çok şey bilmek ister. İlk soruya istinaden kişi muhtemelen İşlevsel Organizma'nın "tercihli işlev"e [*preference function*] benzeyen ya da en azından tercihli kısmi sıralama ve "tümevarım mantığı"na (yani Makine "tecrübeden öğrenebilmelidir" gibi) benzeyen bir şey içermesi gerektiğini söyleyebilir. (Bu koşulların anlamları "The Mental States of Some Machines" adlı akademik bildirimde tartışılmıştır.) Ayrıca, bir Makine'nin "acı sensörleri"ne yani normalde Makine'nin bedenine hasar ya da tehlikeli sıcaklık, basınç vesaire sinyalleri gönderen ve (4)'te bahsedilen alt kümenin girdilerinin özel bir alt kümesini ileten acı sensörlerine, sahip olmasını talep etmek doğaldır. Son olarak ve ikinci soruya istinaden en azından ayırt edilen alt kümelerdeki girdilerin Makinenin tercihli işlevinde veya sıralamasında değersiz olmasını talep ederiz. (Daha fazla koşul "The Mental States of Some Machines"de tartışılmıştır.) Koşul (3)'ün amacı arı sürüsü gibi "organizmaları" (eğer öyle sayılabiliyorlarsa) tek başlarına acı-hissedenler olarak ortadan kaldırmaktır. Durum (1) besbelli gereksizdir ve sadece

açıklayıcı sebeplerle tanıtılmıştır. (Aslında *biraz Tanımlamanın* altında her şey Olasılık Otomatı olduğundan bu boş bir durumdur.)

Sırası gelmişken kabul edilen belirsizliğine rağmen bu hipotezin bugünkü “fiziksel-kimyasal durum” hipotezinden çok daha az belirsiz ve hem matematiksel hem de deneysel anlamda çok daha fazla elverişli olduğunu ileri sürmekteyim. Gerçekten de bu hipotezi araştırmak sadece “mekanik” modeller veya organizmalar üretmek için bir girişimdir ve bu da bir anlamda psikolojinin olayı değil midir? Asıl zor adım tabii ki *belirli* organizma modellerinden, organizmaların psikolojik tanımları için *normal bir forma* geçmektir çünkü (2) ve (4)’ü kesin yapmak için gerekli olan budur. Ama bu da psikolojinin kaçınılmaz bir parçası olarak görülmektedir.

Şimdi de (a) acının beyinsel bir durum olduğu ve (b) acının davranışsal bozukluk olduğu hipotezleriyle geliştirilmiş olan hipotezi mukayese edeceğim.

İşlevsel Durum’a Karşı Beyinsel Durum

Beyinsel durum kuramcısını beynin *fiziksel-kimyasal* durumları hakkında konuşmak için ele alarak biraz haksızlık ettiğim düşünülebilir belki de. Ama (a) bunlar daha önce beyin-durum kuramcıları tarafından değinilen yegâne durumlardır. (b) Beyinsel durum kuramcısı genelde (bir bakıma bir Village Ateist’ini⁴ hatırlatan belli bir gururla) hipotezinin bütün düalist (ikicil) ve mentalist (akılcı) usullerle uyuşmadığından söz eder. Eğer beynin fiziksel-kimyasal durumları söz konusu olan şekildeyse bu doğaldır. Ama bütün sistemlerin işlevsel durumları oldukça farklıdır. Bilhassa işlevsel durum hipotezi düalizm ile uyuşmuyor değildir. Hipotezin ilham aldığı şeyin “mekanik” olduğunu söylemeye bile gerek olmasa da bir vücut ve “ruh”, eğer öyle şeyler varsa, içeren bir sistemin gayet tabii bir Olasılık Otomatı olabileceği gerçeği de bir bakıma dikkat çekicidir. (c) Smart tarafından ileri sürülen bir sav da beyinsel durum kuramının sadece fiziksel nitelikleri ele almasıdır ve Smart “fiziksel olmayan” nitelikleri anlaşılabilir bulur. Toplam Durumlar ve yukarıda tanımlanan “girdiler” kendi başına ne zihinsel ne de fizikseldir ve ben de bir işlevcinin böyle bir savı ileri sürdüğünü hayal dahi edemiyorum. (d) Eğer beyinsel durum kuramcısı fiziksel-kimyasal durumlardan başka durumlardan bahsediyor (veya en azından kabul ediyorsa) o zaman en azından *ne* tür “durumlardan” bahsettiğini belirtene kadar hipotezi tamamen bomboştur.

Beyinsel durum hipotezini bu şekilde ele alırsak işlevsel-durum hipotezini beyinsel durum hipotezine tercih etmek için ne gibi bir sebebimiz vardır? Bir beyinsel durum kuramcısının hipotezinde başarılı olmak için ne yapması gerektiğini düşünün. Öyle bir fiziksel-kimyasal durum belirlemeli ki (sadece memeliler değil) *bütün* organizmalar sadece

⁴ Herhangi bir karşıtlık durumunda fikrinden ısrarla dönmeyen kimse anlamında kullanılır. Küçültücü bir ifadedir. —çn

ve sadece eğer (a) uygun bir fiziksel-kimyasal yapıya sahiplerse ve (b) beyni o fiziksel-kimyasal durum içindeyse acı çeker. Bu da demek oluyor ki bahsedilen fiziksel-kimyasal durum bir kertenkele, yumuşakça (ahtapotlar yumuşakçalardandır ve kesinlikle acıyı hissederler) gibi bir memeli beyni için mümkün olan bir durum olmalıdır. Aynı zamanda fiziksel olarak olası olan ama acı çekemeyen herhangi bir yaratığın olası (fiziksel olarak olası) bir beyin durumu *olmamalıdır*. Böyle bir durum bulunabilse bile ayrıca bunun biz daha acı olabileceği ihtimalini bile enine boyuna düşünmeden önce acı hissetme yetisine sahip olabilecek olarak bulunan bir dünya-dışı canlı hayatının da beyin durumu olacağı nomolojik olarak kesin olmalıdır.

Böyle bir durumun bulunabilmesi tam olarak imkânsız değildir. Ahtapotlar ve memeliler (ardışık değil) paralel evrimin örnekleri olsalar dahi örneğin görünüş olarak benzer olan yapılar (fiziksel olarak konuşmak gerekirse) bu organ iki olayda da farklı türden hücrelerden evrilmiş olmasına rağmen ahtapotun gözünde ve memelinin gözünde evrilmiştir. Böylece en azından bütün evrende paralel evrimin *her zaman* bir ve *tıpatıp* aynı fiziksel “bağlantılı” acıya yönlendirebilmesi mümkündür. Ama bu kesinlikle iddialı bir hipotezdir.

Son olarak bu hipotez, beyinsel durum kuramcısının sadece acının bir beyin durumu olduğunu değil *her* psikolojik durumun bir beyin durumu olduğunu savunmakta olduğunu gördüğümüzde daha da iddialı hâle gelir. Böylece sadece bir tane dahi olsa hem memeli hem de bir ahtapota (diyelim ki açlık) uygulanabilecek ama iki olayda da fiziksel kimyasal “bağlantıları” farklı olan psikolojik bir dayanak bulabilirsek beyinsel durum kuramı yıkılır. Bana bunu yapabileceğimiz kuvvetle muhtemel gelmektedir. Diyelim ki öyle bir olayda beyinsel durum kuramcısı kendisini (mesela iki durumun fiziksel kimyasal durumunun ayrışımını açıklayarak) anlık varsayımlarla kurtarabilir ama bu dikkate değer bir şey değildir.

İşlevsel durum kuramının değerlendirmelerine dönecek olursak acı çekmek, aç olmak veya kızgın olmak gibi organizmaları onların *davranışlarını* baz olarak belirlediğimiz gerçeğiyle başlayalım. Ama şu da bilinen bir gerçektir ki iki sistemin davranışlarındaki benzerlikler en azından iki sistemin işlevsel organizmalarındaki benzerliklerden şüphelenmek için bir sebeptir ayrıca asıl fiziksel detaylardan şüphelenmek için çok daha *zayıf* bir sebeptir. Dahası, çeşitli fiziksel durumların —en azından açlık, susuzluk, agresiflik gibi temel olanların birbirleriyle ve farklı türler söz konusunda olduğunda davranışlarla — aşağı yukarı daha benzer “olasılık geçişleri” [*transition probabilities*] (geniş ve eksik tanımlanmış limitler içerisinde tabii ki) olmasını bekleriz çünkü bu, bizim bu durumları belirlememizin yapay bir şeklidir. Yani eğer bir hayvanın “doyumsuzluk” davranışı suyla alakalı değilse ve peşinden “sıvı ile doyuma ulaşma” gelmiyor ise o hayvana susuz demeyiz. Böylece bu çeşitli durumları yapabilir saydığımız her hayvan en azından belirli, kaba saba türde bir işlevsel organizasyona sahip olarak *görülecektir*. Ve çoktan belirtildiği gibi, eğer

türe özgü psikolojik kuralları bulma programı, yani farklı türlerin psikolojik kuramlarının normal formlarını bulmak, başarılı olursa o zaman bu program bilinen bir psikolojik durum için gerekli ve yeterli olan türden bir işlevsel organizasyonun resmini ve “psikolojik durum” görüşü için kesin bir tanımlamayı da beraberinde getirecektir. Bunun karşısında beyin-durum kuramcısı türden bağımsız nörolojik kuralların eninde sonunda gelişmesini ummak durumundadır ki bu da (yeteri kadar genel olan) psikolojik kuralların türden bağımsız olabileceği ve hatta yazılabilir psikolojik kurallarda türden bağımsız bir *form* bulunabileceğini ummaktan daha az mantıksızdır.

İşlevsel Durum’a Karşı Davranış Bozukluğu

Acı çekmenin ne bir beyinsel durum ne de bir işlevsel durum olmadığı ama bir davranış bozukluğu olduğu kuramının bir tane bariz avantajı vardır: Organizmaların acı çekmesini doğrulama şeklimizle uyuşması. Bir hayvanın acı çektiğini söylediğimizde uygulamada o hayvanın beyinsel durumunu bilmiyoruz ve işlevsel organizması ile ilgili de basit, sezgisel bir şekilde olması haricinde çok az hatta neredeyse hiç bilgimiz yoktur. Ama aslına bakıldığında bu “avantaj” hiç de avantaj değildir çünkü x 'in A olabileceğini doğruladığımız ifadelerin A olmak kavramıyla çokça alakası olsa da nitelik A 'nın ne olduğuyla hiç alakası yoktur. Bahsettiğimiz gibi acının ne beyinsel ne de işlevsel bir durum olmadığı zemininde tartışmak sıradan insanların (öyle düşünüyorlar) bir şeyin sıcak ya da soğuk olduğunu doğruladıklarında onun ortalama moleküler kinetik enerji olduğunu anlamamaları sebebiyle sıcaklığın ortalama kinetik moleküler enerji olmadığını tartışmak gibidir. Anlamak zorunda değiller ama sıcaklığa belirti olarak aldıkları işaretlerin ortalama moleküler kinetik enerji ile açıklanabilir olması gerekir. Ve benzer şekilde hipotezimiz için acının davranışsal belirtisi olarak alınan işaretler organizmanın uygun bir işlevsel durum içerisinde olması ile açıklanabilmelidir ama konuşmacıların bunu *bilmesine* gerek yoktur.

“Davranışsal bozukluk” açıklaması ile ilgili zorluklar çok bilindik olduğu için burada sadece kısaca bahsedeceğim. Başlıca gelen asıl zorluk tabii ki, ki sadece “zorluk” olmaktan daha fazlasıymış gibi duruyor, talep edilen davranış bozukluğunu “ X 'in bozukluğu X 'in acı çekiyormuş gibi davranmasıdır” dışında bir şekilde belirlemek. Bunun karşısında acı kavramını kullanmadan acıyı özdeşlemek için ileri sürdüğümüz işlevsel durumu en azından yaklaşık olarak belirleyebiliriz. Şöyle ki aklımızdaki işlevsel durum, organizmanın İşlevsel Organizasyonunda belirli bir rol oynayan duyuşal girdileri alma durumudur. Kısmen de olsa bu rol bahsedilen girdilerden sorumlu duyuş organlarının, işlevi vücuttaki zararları veya tehlikeli derecedeki sıcaklığı, basıncı vesaire saptamak olan organlar olması ve “girdilerin” kendisinin, fiziksel kavrayışları her neyse, organizmanın oldukça değersiz görmesi koşulunu yansıtması gerçeğiyle nitelendirilmiştir. “The Mental States of Some Machine”nde vurguladığım gibi bu Makinanın bahsedilen (“acı”) koşulunda olmayı sürekli önleyeceği anlamına gelmiyor ama daha da değerli bir amaç için bunu önlemesi

gerekmeyene kadar bu durumun önleneyeceği anlamına geliyor. Makinanın (bu taktirde organizmanın) davranışı sadece duyuşsal girdilere değil ayrıca Toplam Durum (yani başka değerlere, inançlara vesaire) dayalı olacağından böyle bir durumdaki organizmanın nasıl davranması *gerektiğine* dair genel bir ifade oluşturmak umutsuz bir durumdur ama bu, bu koşulu nitelendirmeliyiz umudumuzu terk etmeliyiz anlamına gelmez. Aslına bakılırsa az önce nitelendirdik bile.⁵

Davranış bozukluğu kuramı umutsuzca belirsiz gözükmele kalmıyor, eğer bahsedilen “davranış” çevresel bir davranışsa o zaman ilişkili uyarıcılar çevresel uyarıcılardır (örneğin beyin ameliyatı geğirmiş bir organizmanın ne yapacağını söyleyemiyoruz) o zaman bu kuram çok açık bir şekilde yanlış gözüküyor. Mesela, bütün motor sinirleri kesilmiş iki hayvan aynı asıl ve olası “davranışa” sahip olacaktır (yani çok da bahsetmeye değer olmasa da) eğer birisinin acı lifleri kesik öbürününki kesik değilse o zaman biri acı hisseder ama diğeri hissetmez. Aynı şekilde eğer bir kişinin acı lifleri kesikse ve diğeri oldukça güçlü bir dürtü nedeniyle bütün acı tepkilerini bilerek baskılıyorsa o zaman asıl ve olası çevresel davranış aynı olabilir ama birisi acı hissedecek diğeri hissetmeyecektir. (Bazı filozoflar bu son olayın kavramsal olarak imkânsız olduğunu savunur ama bunun tek kanıtı *onların* bunu tasarlamamaları veya tasarlamak istememeleridir).⁶ Eğer, acı yerine bastırması daha kolay olan “bedensel ifade” hissini alırsak —birisinin sol küçük parmağındaki ufak bir soğukluk gibi— olay o zaman çok daha açık oluyor.

Son olarak, acıyla (türden bağımsız olarak!) devamlı bağlantılı ve “acı” terimini kullanmadan belirlenebilecek bir davranışsal bozukluk varsa onu, varlığı bu davranışsal bozukluğu —beyinsel durum ve işlevsel durum— açıklayan bir durumla özdeşlemek davranışsal bozukluğun kendisiyle özdeşlemekten daha mantıklıdır. Mantıkla ilgili bu tür değerlendirmeler biraz öznel olabilir ancak eşit olan ne var ki? O zaman neden mantık değerlendirmelerinin son kararı vermesine izin vermiyoruz?

Metodolojik Değerlendirmeler

şimdiye kadar acı beyinsel durum veya davranışsal bozukluk demek yerine işlevsel bir durumdur diyerek “deneysel” sebepler diye adlandırılabilir olan şeyler üzerinde konuştuk. Yani açıkladığımız işlevsel durumun devamlı olarak acı ile, türden bağımsız olarak, “bağlantılı” olmasının beyin fiziksel-kimyasal bir durumu olmasından (bir

⁵ “The Mental Life of Some Machines”de acı girdilerinin özelliği daha fazla ve kısmen bağımsız olarak Otomat modelleri —adlandırmak gerekirse yaralı kısmı geri çekmeye karşı olan yatkınlığın doğallığı— açısından tartışıldı. Bu da o akademik bildiride tartışılmış olan doğal yatkınlık görüşünün işlevsel bir analizini verme sorusunu ortaya çıkarıyor. Elbette ki, daha fazla özellik kolaylıkla akla geliyor —mesela acı hisleri vücudun bazı kısımlarında konumlanmıştır (ya da öyle gözükür) gibi.

⁶ “Brains and Behaviour”daki “süper spartalılar” tartışması ile karşılaştırınız.

organizma acı çekmek için bir *beyne* sahip olmalı mıdır? Belki biraz sinir düğümü iş görürdü) veya bağlantılı bir davranışsal bozukluk olmasından daha muhtemel gözüküyor. Eğer bu doğruysa ileri sürdüğümüz özdeşlik en azından değerlendirme için bir aday olabilir mi? Peki ya metodolojik değerlendirmeler?

Metodolojik değerlendirmeler indirgemenin her durumuyla yaklaşık olarak benzerdir yani buradan bir sürpriz çıkmaz. İlk olarak, psikolojik durumların işlevsel durumlarla özdeşleşmesi demek (“acı çekmek falanca beyinsel durumda olmaktır”) gibi özdeşlik ifadeleri ile “falanca organizmaların falanca *Tanımlamaları* vardır” şeklindeki ifadelerden psikolojik kurallar türetilebileceği anlamına gelir. İkinci olarak işlevsel durumun mevcudiyeti (yani organizmanın İşlevsel Organizasyonu diye anlattığımız rolü oynayan girdilerin mevcudiyeti) organizmayla sadece “bağlantılı” değildir, ayrıca organizma açısından davranışsal acıyı da açıklar. Üçüncü olarak bu özdeşlik konuya yönelik tamamen yanlış bir bakış açısı olan *soruları* da aradan çıkarıyor (eğer natüralist bir bakış açısı doğru ise) yani “Eğer ne beyinsel durum ne de işlevsel durum değilse acı nedir?” ve “Acının sürekli bu çeşit bir işlevsel durum ile takip edilmesine sebep olan nedir?” gibi. Kısaca bu özdeşlik geçici olarak hem yararlı tahminlere ve sorulara yönlendiren hem de yararsız ve deneysel olarak mantıksız soruların hevesini kırarak bir kuram olarak kabul edilecektir. Burada deneysel olarak mantıksız derken sadece doğrulama bakış açısından mantıksız olandan değil gerçekliğin bakış açısından “mantıksız” olandan bahsediyorum.

Kayda Değer Akademik Metinler mottosuyla, 10 Ağustos 2015 tarihinde yayın hayatına başlayan *sosyalbilimler.org*, sosyal bilimler meselelerine yoğunlaşan, gönüllülük odaklı, açık erişim, akademik bir web sitesidir. Hakkında detaylı bilgi almak için sosyalbilimler.org/hakkinda sayfasını, ekibimizde gönüllü olarak görev almak için sosyalbilimler.org/basvuru sayfasını ziyaret edebilirsiniz.

Facebook, Twitter, Instagram ve YouTube’da @sosbilorg kullanıcı adıyla *Sosyal Bilimler*’i takip edebilirsiniz.

sosyalbilimler.org/abonelik sayfasından e-bülten aboneliği olarak, her pazar günü, o hafta içinde *sosyalbilimler.org*’da yayımlanan çalışmaların tamamını size gönderilecek bir e-posta ile alabilirsiniz.

sosyalbilimler.org’da yayımlanan metin, video ve podcastlerin paylaşıldığı Telegram grubuna t.me/sosbilorg adresinden katılabilirsiniz.